

Sammanfattning

I betänkandet behandlas 11 motionsyrkanden från riksmötena 1998/99 och 2000/01 om den svenska biodlingen. Motionerna avstyrks med hänvisning bl.a. till att en arbetsgrupp inom Statens jordbruksverk för närvarande på regeringens uppdrag utreder förutsättningarna för biodlingsnäringen i Sverige. Utskottet har vid en utfrågning den 9 november 2000 med Jordbruksverket och Sveriges Biodlares Riksförbund fått närmare information om biodlingens aktuella situation och vilka åtgärder som kan komma i fråga för att tillvarata näringens utvecklingsmöjligheter. En sammanfattning av utfrågningen lämnas på s. 2–4 i betänkandet.

Till betänkandet fogas en reservation och ett särskilt yttrande.

Motionerna

Motioner från allmänna motionstiden 1998

1998/99: MJ222 av Gudrun Lindvall m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en ny bikontroll,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att i Sverige klassa bin som djur för att underlätta samarbetet med EU.

1998/99: MJ249 av Ingvar Eriksson och Ola Sundell (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om binäringen i Sverige.

Motioner från allmänna motionstiden 2000

2000/01: MJ224 av Ingvar Eriksson och Ola Sundell (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om den svenska binäringens situation.

2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till verkningfulla åtgärder för att rädda den svenska binäringen.

2000/01:MJ241 av Gunnel Wallin och Eskil Erlandsson (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om hur binäringen i Sverige skall återvinna styrka och framtidstro.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att varrooparasiten skall bekämpas i syfte att utrotas.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att varrooparasiten skall jämföras med epizooti och därför jämlikt intentionerna i gällande lags förarbete skall omhänders av veterinärexper-tis.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att aktivt stödja avelsarbetet inom binäringen.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad forskning.

2000/01:MJ247 av Marianne Jönsson m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om aktivering och utveckling av svensk biodling.

Utskottet

Utfrågning

Utskottet har den 9 november 2000 anordnat en utfrågning med representanter för Statens jordbruksverk och Sveriges Biodlares Riksförbund. Vid utfrågningen framkom bl.a. följande:

Jordbruksverket har till uppgift att följa bisjukdomarnas uppträdande och utfärda bestämmelser för att bekämpa dem. På regional nivå samarbetar verket med länsstyrelserna. Dessa administrerar och sköter kontakterna med de totalt ca 500 bitillsynsmännen som representerar den lokala myndigheten. Verket administrerar även EU-stödet till biodlingen, som under innevarande år omfattar 3,2 miljoner kronor och används bl.a. för att främja produktion och saluföring av honung.

När det gäller epizootilagstiftningen erinrar verket om att epizootilagen ytterst handlar om en tryggad livsmedelsförsörjning. Vilka sjukdomar som omfattas avgörs främst genom ekonomiska avvägningar på grundval av produktionsbortfall och inte primärt genom sjukdomens dödlighet eller det lidande den framkallar hos djuren. Härav följer att det finns allvarliga djursjukdomar som inte omfattas av epizootilagstiftningen. Principen för de sjukdomar som omfattas är att vi i landet kan anse oss ha sjukdomsfri status.

I fråga om bikontroll/stöd till avelsarbete uppger Jordbruksverket att en kontroll för att stödja avelsarbetet tidigare har prövats men att bikontrollen lades ner efter att verkets rådgivande organ, binämnden, avslagit ansökningar om ytterligare medel. Ansökningar har kommit in till verket för att åter starta en bikontroll. Binämnden har avrått verket från att fördela medel till denna

verksamhet, främst av det skälet att projektet inte är tillräckligt väl förankrat i biodlarnas organisationer och därför har små utsikter att bli framgångsrikt. Dock har medel avdelats för att genomföra en förstudie med syfte att klargöra om dagens avel med stationsparning medför en genetisk utarmning. Verket konstaterar att förstudien inte visar på en akut risk för genetisk utarmning, och dessutom är andelen bin som paras på parningsstationer liten i förhållande till antalet bin i landet.

Jordbruksverket har även redovisat sin strategi och organisationen för att bekämpa bisjukdomar. Det gäller främst sjukdomarna amerikansk yngelröta och varroa. Det bedömdes tidigt vara både praktiskt och ekonomiskt omöjligt att utrota varroakvalstret från landet. Kvalstret är visserligen en försvårande omständighet, men det utgör i sig inte något hot mot biodlingen. Biodlare som bekämpar kvalstret, vilket är en lagstadgad skyldighet, kan alltså fortsätta att bedriva biodling. Som exempel nämns att varroa första gången påträffades på Gotland år 1987 och i Skåne år 1991 och att storskalig biodling fortfarande bedrivs i dessa regioner. Jordbruksverkets strategi går ut på att fördröja spridningen genom flyttningsrestriktioner m.m. och att bekämpa varroa där den påträffas. Det finns exempel på länder som försökt genomföra massiva utrotningsinsatser och som misslyckats. Praktiska erfarenheter visar att kvalstret sprids naturligt från samhälle till samhälle genom överföring från bi till bi. I Sverige är kvalstrets nuvarande utbredning med största sannolikhet ett utslag av mänsklig aktivitet genom att bin avsiktligt (t.ex. försäljning) eller oavsiktligt (t.ex. genom timmertransporter) flyttas runt i landet. Dessutom finns kvalstret i samtliga europeiska länder. Verket anser att den valda strategin varit framgångsrik.

Inom ramen för det nationella stödprogrammet bedrivs forskning och försök kring virus, alternativa bekämpningsmetoder, teknikutveckling, kvalitetsarbete, vaxanalyser, utbildning i biodling och sjukdomsbekämpning samt stöd till produktion av informationsmaterial och bitidningar. Det praktiska avelsarbetet får inget stöd, men indirekt stöds verksamheten genom bidragen till utbildnings- och informationsinsatser.

Ersättning för förintande av bisamhällen och kostnader i samband med bitillsynen belastar utgiftsområde 23, anslaget E 5 Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar. Under innevarande år har budgeterats 2 150 000 kr för detta arbete, och medlen får användas till ersättning enligt verkets föreskrifter (SJVFS 2000:64) om ersättning till bitillsynsmän och ersättning för bisamhälle som förintas enligt bisjukdomsförordningen (SFS 1974:212). Biodlarna belastas ej med avgifter för bitillsynen, till skillnad från vad som gäller för övrig kontroll och tillsyn i fråga om djursjukdomar.

Enligt verkets bedömning är nedgången i antalet bisamhällen inte så drastisk som det framställs i vissa motioner. Man har visserligen konstaterat en kraftig nedgång sedan 1980-talet, men på senare tid har den nedåtgående trenden brutits, och i slutet av statistikperioden har t.o.m. en viss återhämtning noterats. Verket uppskattar antalet bisamhällen till ca 110 000 och antalet biodlare till ca 14 000. Orsakerna till den långsiktiga nedgången är flera; både varroasjukan och de nya skattereglerna som är oförmånliga för s.k. hobbyodlare har spelat en roll. Produktionen av honung täcker ungefär hälften av den inhemska efterfrågan, och avsättningsmöjligheterna för svensk

honung är goda. Ett bisamhälle beräknas ge ca 30 kg honung om året, och producentpriset är ca 30 kr per kilo. Sysselsättningseffekten av biodlingen är relativt begränsad. Genomsnittsåldern bland biodlarna är ganska hög, omkring 60 år.

Representanterna för SBR har bl.a. lämnat uppgifter om förbundets verksamhet och samarbetet med Jordbruksverket. När det gäller strategin för bekämpning av varroakvalstret delar förbundet Jordbruksverkets bedömning. Det finns dock enstaka biodlare som har en annan uppfattning. En av de faktorer som talar emot storskaliga utrotningsinsatser är att varroan enligt gjorda erfarenheter alltid kommer tillbaka. Den sprids bl.a. genom sjöfarten. Antalet medlemmar i förbundet sjunker sakta sedan 15 år tillbaka. Av EU-stödet går ca 1,3 miljoner kronor till förbundet, och huvuddelen avser kostnader för verksamheter som är tillgängliga för alla, oavsett förbundstillhörighet. Det gäller t.ex. löner till bisjukdomskonsulenter.

Det finns vissa beräkningar om hur många bisamhällen som behövs för olika typer av växter med avseende på pollineringen. Forskningen på området är dock obetydlig. I relation till åkerarealen finns i dag bara i genomsnitt ett bisamhälle på 36 hektar. Fördelningen är dessutom ojämn i landet. 61 % av alla bisamhällen finns i Götaland. Enligt vissa uppskattningar kan biodlingen ge en pollinerings effekt som motsvarar 10–20 % skördeökning. Biodlingen kan också bidra till bevarandet av vissa växter och till den biologiska mångfalden. Förbundet ser stora möjligheter i biodlingen, men man saknar personella och ekonomiska resurser för många önskvärda verksamheter. Förbundet pekar på några problem som borde lösas, t.ex. ansvaret för statistikinsamlingen och bristen på forskning inom något bredare områden av binäringen än vad bisjukdomarna representerar. Enligt förbundet borde biodlingen definieras tydligare som en del av jordbrukssektorn. Biodlingen borde användas som en kraft för lokal utveckling, landsbygdsturism, komplement till jordbruksnäringen m.m. Bevarandearbetet för de nordiska biraserna borde få ökat stöd.

Motionerna

I motion 1998/99: MJ222 (mp) understryks behovet av en bikontrollverksamhet i statlig regi. Motionärerna framhåller att det under 1980-talet bedrevs ett kontrollarbete rörande aveln av bin och olika stammars utveckling av bikontrollen. Tyvärr lades verksamheten ned på grund av brist på pengar (yrkande 1). Enligt yrkande 4 i motionen bör ”bin klassas som djur” i Sverige för att underlätta samarbetet med EU.

I motionerna 1998/99: MJ249 (m) och 2000/01: MJ224 (m) diskuteras binäringens allmänna situation. Enligt motionerna har näringen genomgått en katastrofal utveckling med en halvering av antalet bisamhällen på senare år, och det krävs verkningsfulla åtgärder för att rädda den svenska binäringen. Liknande synpunkter framförs i motionerna 2000/01: MJ241 (c) och 2000/01: MJ247 (s). Enligt centermotionen bör förslag framläggas som ger binäringen styrka och framtidstro. I motionerna berörs också problemen med varroasjukan. Varrooparasiten bör enligt yrkandena 2 och 3 i centermotionen bekämpas i syfte att utrotas. Sjukdomen bör jämföras med epizooti och

omhänderhas av veterinär expertis. Det krävs aktivt stöd för avelsarbetet, och det bör ges utrymme för ökad forskning på området. Enligt motion 2000/01:MJ224 (m) är det på många håll fråga om dålig uppföljning av gällande bestämmelser angående bekämpning av varroasjukan och bristande myndighetsansvar. Enligt s-motionen 2000/01:MJ247 bör regeringen tillsammans med näringen sätta i gång en offensiv opinionsbildning och skapa intresse för biodling som därmed ökar möjligheterna att rekrytera nya unga biodlare.

Utskottets överväganden

Sverige deltar sedan år 1998 i ett av EU medfinansierat projekt som stöder biodlingen inom gemenskapen. Det svenska programmet omfattar för närvarande 3,2 miljoner kronor, varav hälften finansieras av EU. Som framgår av ett interpellationssvar den 21 maj 1999 av jordbruksministern har Statens jordbruksverk fått i uppdrag att redovisa förutsättningarna för biodlingen i Sverige. Utskottet har vid utfrågningen (se ovan) fått närmare information om detta arbete, som kommer att redovisas till regeringen i december 2000. Utskottet delar i huvudsak motionärernas bedömning angående biodlingens betydelse för växtodlingen och i många andra avseenden. Enligt utskottets mening finns det också många synpunkter och förslag från biodlarnas sida som förtjänar att övervägas i det fortsatta arbetet. De uppgifter som lämnades vid utfrågningen tyder på att näringen har goda utvecklingsmöjligheter. Utskottet anser dock inte att riksdagen nu har underlag för något slutgiltigt ställningstagande i fråga om biodlingens allmänna situation. I detta avseende är det lämpligt att avvakta resultatet av Jordbruksverkets utredning, som kommer att presenteras i december 2000.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1998/99: MJ249 (m), 2000/01: MJ224 (m), 2000/01: MJ241 (c) yrkande 1 och 2000/01: MJ247 (s).

Frågor om bekämpning av varroakvalstret och avel av motståndskraftiga biraser m.m. ingår i det ovan nämnda stödprogrammet. Regelverket för bekämpning av varroa och andra bisjukdomar finns i huvudsak samlat i bisjukdomslagen (1974:211) och bisjukdomsförordningen (1974:212). Det framgår av Jordbruksverkets föreskrifter om smittförklaring med anledning av amerikansk yngelröta och varroasjuka hos bin att varroasmitta numera påträffats i 11 län och att därutöver vissa områden förklarats som skydds- och observationszoner med avseende på varroa (SJVFS 2000:121). Utskottet behandlade motioner om bekämpning av varroakvalstret senast i betänkande 1997/98: JoU12 och redovisade då utförligt vilka praktiska och tekniska svårigheter som möter om statsmakterna skulle besluta om åtgärder för att helt utrota sjukdomen (se s. 25–27). De uppgifter som Jordbruksverket och SBR lämnat vid utfrågningen bekräftar enligt utskottets mening att storskaliga utrotningsinsatser inte är någon lämplig metod för att bekämpa varroasjukan. Motion 2000/01: MJ241 (c) yrkande 2 avstyrks.

Yrkande 3 i motion 2000/01: MJ241 går ut på att varroasjukan skall jämföras med epizooti och omhänderhas av veterinär expertis. Utskottet erinrar om att riksdagen under riksmötet 1998/99 antog en ny epizootilag och en ny zoonoslag (1998/99: MJU9, SFS 1999:657 resp. 658). Den nya epizootilagen

skall omfatta sådana allmänfarliga djursjukdomar som kan spridas genom smitta bland djur eller från djur till människa. Sjukdomen skall, enligt riksdagens enhälliga bedömning, vara allmänfarlig i den meningen att den kan utgöra ett allvarligt hot mot människors eller djurs hälsa eller medföra stora ekonomiska förluster för samhället. Samhällets åtgärder med anledning av ett sjukdomsutbrott skall syfta till att befria landet från sjukdomen. Den nya epizootilagen innebar också vissa inskränkningar i rätten till ersättning för den som drabbas av kostnad eller förlust genom intrång i näringsverksamhet m.m. i samband med sjukdomsutbrott. Det skall understrykas att epizootilagstiftningen i många avseenden till karaktären är en katastroflagstiftning. Redan av detta skäl anser utskottet det ej motiverat att varroasjukan skulle omfattas av epizootilagstiftningen. När det gäller möjligheten att besluta om tvångsåtgärder eller liknande ingrepp för att bekämpa eller hindra spridning av bisjukdom konstaterar utskottet att bisjukdomslagen (1974:211) synes innehålla alla de bestämmelser som kan vara nödvändiga för det angivna syftet. Utskottets hänvisar i denna fråga också till de synpunkter Jordbruksverket redovisat. När det gäller valet av tillämplig lagstiftning bör för övrigt beaktas att bitillsynen är kostnadsfri för biodlarna medan övrig tillsyn och kontroll i fråga om djursjukdomar i stor utsträckning finansieras med avgifter från djurägarna. Det bör slutligen framhållas att den veterinärmedicinska utbildningen inte omfattar sjukdomar hos bin eller liknande frågor. Med det anförda avstyrks motion 2000/01:MJ241 (c) yrkande 3.

Yrkandet i motion 1998/99:MJ222 (mp) att bin skall klassas som djur kan tolkas som att djurskyddslagen och möjligen också epizootilagstiftningen skulle göras tillämplig på bin. Utskottet vill framhålla att bin och andra insekter inte omfattas av t.ex. djurskyddslagen (1988:534), eftersom det ligger i sakens natur att lagens bestämmelser i allmänhet endast kan tillämpas på högre stående djur. Denna princip uttalades redan i förarbetena till 1944 års djurskyddslag (prop. 1944:43 s. 27). Utskottet avstyrker motion 1998/99:MJ222 såvitt avser yrkande 4. Med hänvisning till vad Jordbruksverket anför om den statliga bikontrollen avstyrker utskottet även yrkande 1 i motionen.

När det gäller forskningen inom området bör nämnas att regeringen i den forskningspolitiska propositionen understryker att kunskapsbristerna inom områdena biodling och pollination är stora och att en bred kunskapsuppbyggnad är angelägen (prop. 2000/01:3 s. 226). I fråga om avel och liknande frågor fullgör näringens egna organisationer viktiga funktioner. Utskottet utgår från att dessa frågor, som också lyftes fram vid utfrågningen, kommer att övervägas i det fortsatta arbetet. Därmed avstyrks yrkandena 4 och 5 i motion 2000/01:MJ241 (c).

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *stöd till den svenska biodlingen* att riksdagen avslår motionerna 1998/99:MJ249, 2000/01:MJ224, 2000/01:MJ241 yrkande 1 och 2000/01:MJ247,

2. beträffande *varroasjukan*
att riksdagen avslår motion 2000/01:MJ241 yrkandena 2 och 3,
3. beträffande *stöd till forskning och avelsarbete*
att riksdagen avslår motion 2000/01:MJ241 yrkandena 4 och 5,
res. (c)
4. beträffande *yrkande att bin skall betecknas som djur*
att riksdagen avslår motion 1998/99:MJ222 yrkande 4,
5. beträffande *statlig bikontroll*
att riksdagen avslår motion 1998/99:MJ222 yrkande 1.

Stockholm den 21 november 2000

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Sinikka Bohlin

I beslutet har deltagit: Sinikka Bohlin (s), Kaj Larsson (s), Jonas Ringqvist (v), Ingvar Eriksson (m), Alf Eriksson (s), Carl G Nilsson (m), Ingemar Josefsson (s), Ann-Kristine Johansson (s), Kjell-Erik Karlsson (v), Caroline Hagström (kd), Catharina Elmsäter-Svärd (m), Gudrun Lindvall (mp), Eskil Erlandsson (c), Harald Nordlund (fp), Michael Hagberg (s), Lars Lindblad (m) och Ester Lindstedt-Staaf (kd).

Reservation

Stöd till forskning och avelsarbete (mom. 3)

Eskil Erlandsson (c) anför:

Som framgår av motion 2000/01:MJ241 (c) finns det många skäl som talar för att samhället tar ett större ansvar för den svenska biodlingen, som i dag befinner sig i en mycket allvarlig situation. Det gäller att få fram åtgärder som ökar intresset för biodling och bidrar till en bättre spridning av bisamhällena i landet. Det krävs verkningsfulla åtgärder på många plan, bl.a. när det gäller bekämpningen av bisjukdomar. Stödet till avelsarbetet är mycket begränsat, för att inte säga obefintligt. Med hänsyn till det utredningsarbete som pågår i Jordbruksverket vill jag i detta sammanhang begränsa mig till att särskilt understryka det angelägna i att forskningen på detta område ökar och att avelsarbetet inom näringen får ett aktivt stöd.

Jag anser att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *stöd till forskning och avelsarbete*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:MJ241 yrkandena 4 och 5 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

Biodling

Ingvar Eriksson (m), Carl G Nilsson (m), Caroline Hagström (kd), Catharina Elmsäter-Svärd (m), Lars Lindblad (m) och Ester Lindstedt-Staaf (kd) anför:

I betänkandet behandlas motionsyrkanden som avstyrkts med hänvisning till bl.a. att en arbetsgrupp inom Statens jordbruksverk för närvarande, på regeringens uppdrag, utreder förutsättningarna för biodlingen i Sverige.

Vi finner det helt uppenbart att brister vad gäller bitillsynspersonernas verksamhet förekommit och förekommer på vissa håll i landet. Lika uppenbart är att binäringen åderlåtits kraftigt under de senaste 10–12 åren, vilket innebär allvarliga konsekvenser inte minst vad gäller tillgången av bin för pollinering av växter inom jordbruks- och trädgårdsnäringen. En av orsakerna är varroaparasiten som under 1990-talet fortsatt att sprida sig upp genom landet.

Vi delar de synpunkter som framförts i reservationen men av hänsyn till det utredningsarbete som pågår inom Jordbruksverket har vi avstått från att nu reservera oss. Vi förutsätter att vad utskottet framfört i betänkandet också skall leda till verkningfulla åtgärder i syfte att rädda och utveckla den svenska binäringen.

Sammanfattning.....	1
Motionerna	1
Motioner från allmänna motionstiden 1998	1
Motioner från allmänna motionstiden 2000	1
Utskottet	2
Utfrågning.....	2
Motionerna.....	4
Utskottets överväganden	5
Hemställan	6
Reservation	7
Stöd till forskning och avelsarbete (mom. 3)	7
Särskilt yttrande.....	8
Biodling	8